

## O B Z O R N I K.

## Šeriatsko bračno pravo v Jugoslaviji.

Univ. prof. dr. Rado Kušej.

Docent za šeriatsko pravo na beograjski pravni fakulteti dr. Mehmed Begović je obogatil jugoslovansko pravno literaturo s kratkim, v srbohrvaščini pisanim in v cirilici tiskanim, dosti preglednim sistemom šeriatskega bračnega prava v posebni, 146 str. velike osmerke obsegajoči knjigi, ki je izšla pred nekaj meseci v založbi Gece Kona. S tem delom brez dvoma ni ustregel samo širšim pravniškim nego tudi vsem onim inteligenčnim krogom, ki kažejo zanimanje za vsebino privilegija, ki je v čl. 100 veljavne ustave zajamčen našim sodržavljanom islamske vere. Za muslimane je poleg šeriatskega bračnega prava v veljavi sicer tudi še šeriatsko rodbinsko, dedno in vakufsko (vakuf-ustanova) pravo, ki v tej knjigi ni prikazano, a najvažnejše od vseh je vsekako šeriatsko bračno pravo, ki nudi zaradi svoje starosti napram današnjim življenjskim prilikam nepregledno vrsto problemov že samo po sebi, nič manj pa v svojem razmerju do obveznih norm državnega pravnega reda.

V uvodu, ki obsega 25 strani, razpravlja pisec o uporabi šeriatskega prava, o njegovi definiciji in njegovih virih, islamskih sektah in šolah, končno o splošni karakteristiki tega prava, ki da obstoji v njegovi sakralnosti, popolnosti (savršenosti) in univerzalnosti. Tu izvemo, da spadajo vsi muslimani v Jugoslaviji med Sunnite hanefidske šole.

Pisec zastopa mnenje, da velja šeriatsko pravo vobče pač samo za muslimane, toda zanje na vsem državnem področju, torej tudi v prečanskih krajih, kjer poprej muslimanom ta privilegij ni bil priznan. Za pravilnost te trditve se sklicuje avtor na čl. 10 sangermainske pogodbe z dne 10. IX. 1919 (pravilno čl. 10 začasnega zakona o tej pogodbi), na čl. 109 vidovdanske, na čl. 100 sedaj veljavne ustave ter na zakon o šeriatskih sodiščih in o šeriatskih sodnikih z dne 21. marca 1929, kjer je urejena pristojnost šeriatskih sodišč. Da zame ti argumenti niso prepričevalni, sem poudaril že v svojem prikazu knjige B. Eisnerja „Medjunarodno itd. bračno pravo“, v tem glasilu l. 1956., str. 85 ss.<sup>1</sup> Značilno je, da se pisec na zakon o islamski verski zajednici, dasi je sam musliman, ne sklicuje in da se mu samemu v prečanskih krajih šeriatsko pravo tudi za muslimane ne dozdeva strogo

<sup>1</sup> B. Eisner brani svoje mnenje, da velja šeriatsko pravo za muslimane na vsem državnem teritoriju, ponovno v Pravosudju št. 6., 1956 v članku: Šeriatsko pravo i naš jedinstveni gradjanski zakonik. Tudi ta izvanja zame niso prepričevalna.

obvezno, ker piše na str. 2 zadnji odstavek doslovno: Tako, muslimani bez obzira na pol mogu sklapati gradjanske brakove u onim pokrajinama, gde je ova vrsta braka na snazi kao u Vojvodini, ili (se) dozvoljava po nuždi, kao u Slovenačkoj i Dalmaciji.

Kako važno je vprašanje o stvarnem in teritorialnem obsegu muslimanom priznanega privilegija, pa sledi iz dejstva, da se, kakor pisec sam poudarja „još i danas primenjuju one ustanove, koje se kose sa savremenim shvatanjem morala i prava, kao poligamija, brakovi maloletnika, otkaz braka“.

V prvem poglavju sistema samega podaja pisec z g o d o v i n o postanka islamskega bračnega prava, ki mu je tvorilo osnovo običajno bračno pravo Arabcev pred nastopom Muhameda. To osnovo je islam vsekako znatno reformiral, toda tudi reformirano pravo kaže še jasne črte nekdanjih pravnih razmer z značilno neenakopravnostjo žene. Dokončno je islam odpravil poliandrijo, pridržal pa je poligamijo, samo da je število žen maksimiral na štiri. Tudi brak na določen rok je islam odpravil, kar pa spričo možu priznane pravice, da ženo ali žene poljubno in brez vsakih formalnosti odpusti in s tem bračno vez sam razreši, ne pomeni bogve kake spremembe v boljše.

V drugem poglavju z napisom s k l a p a n j e b r a k a obravnava pisec najprej zaroko (veridba), ki ne ustvarja nobene obveze, niti ne pravice na odškodnino v primeru neosnovanega odstopa enega zaročenca od dane obljube, dalje bračne zapreke in zabrane, privolitev v brak, njegovo obliko po običajih in praksi islamskih narodov, končno način dokazovanja braka. Zapreke imenuje a b s o l u t n e s m e t n j e in jih deli na trajne, ki jih ni mogoče spregledati in kamor spada samo sorodstvo, in načasne (število žen — največ štiri, bračnost žene, razlika v veri — mož musliman sme poročiti samo ženo islamske, krščanske ali židovske vere, žena muslimanka pa samo moža islamske vere —, nedostojnost — na pr. kričeče razlike v socialnem položaju, vzgoji in izobrazbi —, prekomerna razveza — mož, ki odpusti svojo ženo trikrat, je ne sme več poročiti, če ni postala po odpustu žena drugega moža —, končno iddet, t. j. zakonski, navadno tri mesece trajajoči rok za vdove, odpuščene ali razvedene žene). Pod pojem sorodstva spada poleg krvnega tudi sorodstvo po mleku, ki nastane med osebami, ki jih je dojila ista žena, ter sorodstvo po svaštvu, ki prihaja pa samo v poligamnem braku v poštev in preneha, čim se razreši bračna vez. Muslimanu je zabranjeno istočasno živeti v braku z dvema sestrama ali s teto, bratranko ali sestrično žene. Med zabrane — pisec jih imenuje r e l a t i v n e s m e t n j e — spadajo po islamskem verskem pravu zaroka, ki brani po učenju malikijske, ne pa po učenju hanefidske šole, kateri pripadajo naši muslimani, sklenitev braka s tretjo

osebo zaročenki, dokler ni razdrla (prejšnje) zaroke, dalje nepoznanje osnovnih načel islamske vere, ki je pa na področju vrhovnega šeriatskega sodišča v Skoplju od leta 1932. ukinjena, ter siromaštvo, ki prihaja tudi v Jugoslaviji praktično toliko v poštev, da zabranjujejo šeriatski sodniki drugi brak vsakomur, ki ne more niti ene žene z otroki dostojno vzdržavati.

V zvezi z zabranami omenja pisec tudi primer, da hoče skleniti pomuslimanjen, že prej oženjen moški nov brak po predpisih šeriata. Vrhovno šeriatsko sodišče v Sarajevu da je načelno odločilo, da morajo pomuslimanjene kristjanke, ako se hočejo po šeriatskem pravu ponovno poročiti, predložiti potrdilo, da je njihov brak po pristojnem verskem oblastvu razrešen. Glede pomuslimanjenih moških pa da je izreklo, da obstoj njihovega kristjanskega braka ne ovira sklenitve novega braka po šeriatskem pravu, ker je muslimanom dovoljeno imeti štiri žene hkrati (str. 57). Begović misli, da je to mišljenje vrhovnega šeriatskega sodišča v Sarajevu iz leta 1922. in 1924. po § 399 odst. 2 Kz. ukinjeno. Toda ta norma velja zgolj verskim predstavnikom, ki se pri vršenju porok proti njej ogreše, dočim z njo vprašanje o veljavnosti po šeriatskem pravu sklenjenega, v islam prestopivšega, poprej že versko ali civilno poročenega moža ni rešeno, tem manj, ker, kakor Begović sam z vsem poudarkom naglaša, formalno za veljavno sklenitev braka ni drugega potrebno, kakor da se pristanek na brak izjavi obojestransko v prisotnosti dveh svedokov moškega, ali vsaj enega svedoka moškega in dveh svedokov ženskega spola, ne da so potrebni poprej kaki oklici ali intervencija svečenika ali organa državne oblasti. Dosti važnejši od § 399 odst. 2 je § 290 odst. 1 Kz., po katerem se kaznuje bigamija s strogim zaporom. Ali je n. pr. pomuslimanjen prejšnji katoliški soprog, ki se po šeriatskem pravu ponovno poroči, kriv bigamije ali ne? Begović nam na to vprašanje ne da odgovora. Jaz bi ga rešil za vse prečanske kraje in za Dalmacijo pritrnilno, za bivšo Srbijo, Bosno in Hercegovino ter Črno goro pa zanikalno iz razloga, ker so te pokrajine nekdanj spadale pod turško cesarstvo kot pretežno islamsko državo in ker niso imele nikdar in tudi danes še nimajo od države uzakonjenega civilnega bračnega prava, ampak je državna oblast priznala za muslimane versko šeriatsko pravo kot obvezno tudi za svoj lastni forum. Takega izrečnega priznanja za prečanske kraje pa doslej pogrešam. Brez njega pa mi je nemogoče zaključiti, da je n. pr. v Sloveniji in Dalmaciji izgubil zakon z dne 15. junija 1912 št. 159 drž. zak. svojo veljavo ali da muslimani v Vojvodini niso vezani na zakon o ženitvah, čl. 31/1894. Vsekako bo spričo nejasnosti zakonodaje zelo zanimivo stališče, ki ga bodo zavzela naša vrhovna sodišča o tem vprašanju.

Odločno v nasprotju s § 273 Kz. bi bil brak z žensko osebo pod 14 let, ki je po šeriatskem pravu dopusten, ako ženska že menstruira. Tega primera kolizije med šeriatskim pravom in Kz. Begović ne omenja. Našemu pravnemu čutu in spoštovanju do institucije braka se upira, da ga smejo veljavno sklepati v imenu nedoletnih, celo v imenu duševno bolnih oseb njihovi sorodniki, ne da bi zastopani po dosegu bračne zrelosti, ki je na splošno za oba spola določena na 15. leto, ali po ozdravitvi imel pravico, bračno pogodbo preklicati, ako je bila sklenjena po očetu ali dedu po očetu.

Praksa šeriatskih oblastev skuša izza prevrata uveljaviti načelo, da se morajo braki sklepati na šeriatskem sodišču in pred šeriatskim sodnikom. To načelo vsebuje tudi naredba o vodstvu rojstnih, poročnih in smrtnih knjig za muslimane z dne 5. decembra 1927. Vrh tega so začeli poedini šeriatski sodniki na osnovi člena 2 točka 1 zakona o šeriatskih sodiščih in šeriatskih sodnikih, po katerem spadajo v pristojnost teh oblastev „predmeti bračnog prava, ako su muž i žena islamske vere, ili ako je brak sklopljen pred šeriatskim sudom...“, odklanjati svojo pristojnost v bračnih sporih, ako brak ni sklenjen pred šeriatskim sodnikom ali njegovim pooblaščenem. Toda ta interpretacija prvič ni nujna, drugič pa tudi ni splošno priznana. Nasprotno, na skupščini 20. oktobra 1952 v Sarajevu so zahtevali šeriatski sodniki spremembo čl. 2 t. i. cit. zak. v tem smislu, da se da šeriatskim sodnikom pravica, da legalizirajo od muslimanov samo pred svedoki ali pred nepooblaščenim imanom sklenjene brake. Begović sam pa se zastavlja zato, da se z zakonom predpiše „da bračna veza nema važnosti i ne proizvodi posledica, ako je sklopljena bez intervencije šeriatskog sudije ili njegova zastupnika“.

Iz tega se vidi, da priznavajo šeriatski pravniki sami, da bi se dale pomanjkljivosti obstoječega šeriatskega prava uspešno odstraniti samo z novimi zakonskimi predpisi. Smernice in načela, ki jih dajeta in postavljata v glavnem vrhovna šeriatska sodna dvora v Sarajevu in Skoplju, lahko utirajo pot bodoči reformi, osobito ako se šeriatski sodniki po njih ravnaajo. Reformacije, spremembe šeriatskega prava samega pa ne pomenijo.

Obstoj braka se dokaže po svedokih, po javnih listinah in po soglasnem priznanju soprogov, ako objektivne okolnosti ne govorijo proti njihovi izjavi. Tako bi ostalo priznanje brez učinka, ako bi med možem in ženo obstojala bračna zapreka. Končno je mogoč dokaz obstoja braka tudi po prisegi na ta način, da tožeča stranka, ki nima drugih dokaznih sredstev, ponudi toženi stranki prisego o tem, ali brak obstoji ali ne. Ako tožena stranka priseže, da brak ne obstoji, se smatra trditev tožeče stranke za neistinito. Ako pa tožena stranka položitev prisege odkloni, se smatra obstoj braka za dokazan.

V tretjem poglavju razpravlja pisec o posledicah braka, ki prihajajo do izraza 1. v osebnih odnosih soprogov, 2. na imovinsko-pravnem polju, 3. v ženitnih pogodbah. Posebno poudarjena je v bračni skupnosti moževa oblast nad ženo, osnovana na samem koranu, ki smatra moža za sposobnejšega od žene. Žena ima dolžnost, da se možu pokorava, mož sme nadzirati vse njene korake in njene obiske, sme jo po koranu ob neposlušnosti celo telesno kaznovati, končno mu je vsak čas mogoče, jo odpustiti in s tem napraviti braku konec.

Oblast moža pa se ne nanaša na ženino imovino, ženina poslovna sposobnost ostane v braku nedotaknjena, imovita žena ni zavezana moža vzdrževati, mož ni upravičen brez pristanka žene niti uživati, niti upravljati njeno imovino, on pa tudi ni zavezan kriti dolgove, ki jih je žena napravila brez njegove odobritve v korist domačemu gospodinjstvu. V islamskem braku ostane imovina soprogov ločena.

V Jugoslaviji so islamske žene vsaj v neprečanskih pokrajinah še danes dejanski izločene iz vsakega udejstvovanja v družbi, ker se še vedno strogo čuva običaj, da hodijo izven doma z zastrtimi obrazi, dočim jim je dostop v gostilne, kavarne, k predstavam in koncertom, k zborovanjem, celo v džamije še vedno zabranjen. Ker ti običaji v islamskih virih niso osnovani, se je začel v nekaterih islamskih deželah močan pokret za odpravo teh omejitev in za svobodno udejstvovanje muslimank v javnosti in v društvih. V Jugoslaviji pa to gibanje doslej ni zavelo vidnih oblik.

V četrtem poglavju z naslovom prestanek braka je najprej govor o absolutni in relativni ničnosti, ki jo drugače nazivamo tudi izpodbojnost, kar pa se mi na področju bračnega prava ne zdi priporočljivo. Absolutni ničnostni razlogi so n. pr. bližnje sorodstvo soprogov, brak s peto ženo, poligamni brak z dvema sestrama ali teto in nečakinjo, brak s tujo ženo, sklenitev braka na rok ali pod odložnim (suspenzivnim) ali razveznim (resolutivnim) pogojem, nedostatek predpisane oblike. Soprogi, ki zvedo za razlog absolutne ničnosti, so zavezani, da se takoj razidejo in ni jim treba čakati na odločbo sodišča. Neizvršen brak se smatra, kakor da ni bil sploh sklenjen, iz njega ne nastane nobeno svaštvo, izvršen brak pa ustvarja svaštvo in deca velja za bračno, tudi če je bil razlog absolutne ničnosti obema strankama znan.

Razlogi za relativno ničnost so n. pr. sila, izvršena od enega pogodbenika ali od tretje strani, zmeta v osebi ali glede dostojnosti moža, excessio mandati po pooblaščenцу ali zakonskem zastopniku, odklonitev braka, ki je bil sklenjen od zakonskega zastopnika nedoletne ali duševno bolne osebe v imenu varovanca, kadar je le-ta dosegel bračno zrelost ali postal duševno

zdrav, ako ni bil pri sklenitvi braka zastopan po očetu ali dedu po očetu, zmota o spolni sposobnosti moža. V teh primerih izreče ničnost braka na zahtevo prizadete stranke sodišče in dokler se to ne zgodi, se smatra brak za obstoječ.

Prirodno se razreši bračna vez s smrtjo enega soproga, a šeriatsko pravo pozna tudi proglastitev za mrtvega (če je neizvestna oseba dosegla že 90 let, če so vsi njeni vrstniki v rojstnem kraju že pomrli ali če je bila v neposredni življenjski nevarnosti, n. pr. v vojski ali na potopljenem brodu in traja neizvestnost že 4 leta). Sodni odlok o proglastitvi za mrtvega pomeni prestanek bračne vezi in preostali soproj se lahko ponovno poroči. Če se za mrtvega proglašeni mož pozneje pojavi, se ima po učenju islamskih pravnikov bračna skupnost zopet vzpostaviti, kar pa dela v primeru, da se je žena ponovno poročila, težkoče in ni v skladu s konstitutivno naravo odloka o proglastitvi mrtvim.

Ostale primere razveze braka obravnava Begović pod skupnim naslovom *Prestanek braka* pravnim putem in šteje sem *odpoved* (otkaz), *vzajemni sporazum*, *sodniško sodbo* in *naknadni nastop ničnosti* (poništaj).

a) Piscec sam ugotavlja, da nazivajo jugoslovanski muslimani *odpoved* (otkaz) braka „puštanje žene“. Ta institut je prevzel islam iz takratnih arabskih običajev in se je ohranil do današnjih dni. Pravico odpustiti ženo in s tem razrešiti brak ima načeloma samo mož, ženi pripada enaka pravica samo, ako je mož nanjo pogodbeno pristal. Islamska tradicija (sunnet) je hotela navezati to pravico moža na določene pogoje, da bi žene ne bile izročene popolnoma samovolji mož, toda praksa je šla preko teh zahtev pravičnosti in večina pravnikov vseh šol smatra odpust za veljaven celo tedaj, če ga mož izreče v pijanosti. Egipt je šele l. 1929. zakonito določil, da mož v pijanosti ne more odpustiti svoje žene.

Teoretično je mogoče že v naprej odpustiti vsako ženo, ki bi jo musliman v bodoče poročil, mogoče je, da mož izreče odpust in ga veže na določen rok ali na pogoj, n. pr. če zapusti žena hišo, ne da bi ga prosila za dovoljenje; odpust velja celo tedaj, če ga mož ni mislil resno ali ga je izrekel pod pritiskom. Pri tem za njegovo veljavnost ni potrebna ne prisotnost svedokov, ne sodelovanje oblastva, ne zahteva se niti vpis prestanka braka na sodišču ali kaka listina o tem, podpisana po strankah. Vidi se torej, da je šeriatsko pravo nudilo muslimanom možnost do poljubnega zametavanja žen že 12 stoletij pred ruskimi boljševiki, samo da enake pravice ženam ni priznalo.

Odpust je nepreklicen, kadar je jasno izražen in trikrat izrečen ali z besedo ali znamenjem tri (trije prsti) podprt. Odpuščena žena iz izvršenega zakona je zavezana izdržati iddet,

med katerim jo mora bivši mož vzdrževati, po preteku tega roka se lahko ponovno poroči. Napram prejšnjemu možu je nastala vsled odpusta posebna bračna zapreka (hulla), ki preneha, če se je poročila odpuščena žena z drugim možem. Po prestanku braka z le-tem, bi se smela zopet poročiti s svojim prvim možem, ki jo je odpustil.

Šele v novejšem času se v islamskih deželah (kakor v Egiptu in Alžiru) pojavljajo v praksi in zakonodaji učinkovitejše mere proti zlorabi odpovedi braka.

V Jugoslaviji doslej kakih zakonskih predpisov proti zlorabam po šeriatu dopustne svobodne odpovedi braka pogrešamo, dasi se je potreba po takih naglašala že na pravniškem kongresu leta 1927. Po uredbi o vodenju matrik za muslimane iz konca l. 1927. pa je doseženo vsaj toliko, da mora biti odpust v svrhu dokaza registriran.

b) Razveza braka po sporazumu soprogov je dopustna po šeriatu tedaj, če se odnosi med soprogi tako zaostre, da vedejo do večnih preprirov in medsebojne mržnje, pod katerimi postane skupno življenje nemogoče, nevzdržljivo. Potrebna sta na obeh straneh sporazum in razumevanje vsebine dogovora, na moževi strani tudi bračna zrelost. Za bračno nedoraslo hčer se sme pogoditi na razvedbo braka tudi njen oče, očitvidno celo brez ali preko njene volje. Formalnosti za veljavnost tega dogovora niso potrebne nikake, dasi danes praksa sili na to, da se sporazumna razveza braka izvrši pred šeriatskim sodnikom in vpiše v matrike.

c) Razveza braka po sodni odločbi prihaja v glavnem za ženo v poštev, ki ne more svojega moža, kakor on njo, odpustiti in se brez njegovega pristanka tudi sporazumno ne od njega razvesti. Praksa daje ženi pravico zahtevati razvezo braka 1. kadar je mož noče ali vsled odsotnosti ali spolne siromašnosti ne more vzdrževati, 2. kadar mož ne izpolnjuje bračne dolžnosti napram ženi. Sem spada primer impotence, ki je obstojala že pred poroko in o kateri žena ni nič vedela, ki se pa juristično ne more označiti kot razveza nego kot anulacija braka. Zaradi spolne nesposobnosti, ki nastopi šele za trajanja braka, sodna praksa v Jugoslaviji ne dovoljuje razveze braka, tem manj zaradi namernega neizvrševanja bračne dolžnosti s strani moža, razen če je to posledica posebne prisege čistosti in mož od te prisege ne odstopi v 4 mesecih. 3. Kadar mož napram ženi iznese težke žalitve. Sem spada očitek nezvestobe, ki opravičuje ženo, da zahteva pri sodišču uvedbo posebnega postopanja imenovanega lian (mož pred sodnikom 5 krat priseže, da mu je bila žena nezvesta, žena prav tako pobija s prisego njegove trditve, nakar sodnik proglasi brak za razveden) in sporejanje žene z

materjo moža ali sploh s sorodnico, s katero mu je brak zabranjen, kar se pa baje pri muslimanih v Jugoslaviji praktično ne izvaja. 4. V novejšem času je dovoljeno muslimanski ženi tudi v Jugoslaviji, da zahteva razvezo braka, če je mož neozdravljivo bolan na umu, na lepri, na elefantiasis ali drugi bolezni, ki je po stopnji tem enaka. Spolne bolezni tudi težke narave pa praksa ne šteje sem. Neozdravljivost se mora zdravniško dokazati; kjer je ozdravljenje mogoče, določi sodnik enoletni rok, po preteku katerega se na zahtevo žene brak razvede, ako ozdravljenje ni nastopilo. V Jugoslaviji praksa doslej ženi ne priznava pravice na odškodnino, tudi če je prišlo do razveze braka iz moževe krivde. Na prešuštvo je zagrožena po šeriatu smrtna kazen, ki se pa danes nikjer ne izvaja. Prešuštvo moža v Jugoslaviji v sodni praksi ni priznано kot razlog, da žena zahteva razvezo braka. Zaradi obsodbe moža na večletno ječo se ženi dovoljuje razveza braka samo v primeru, da ji mož za časa svoje kazni ne zasigura vzdrževanja in tudi nima v to svrhu zadostne imovine. Na enak pogoj je vezana razveza braka tudi v primeru, da mož svojo ženo zlonamerno zapusti. V vseh teh pogledih sta Egipt in Alžir deloma v zakonodaji deloma v praksi ženi že danes pravičnejša.

d) Naknadni nastop ničnosti braka je mogoč 1. če se ustvari naknadno sorodstvo med možem in ženo (v poštev prihaja samo sorodstvo po mleku pri nedoletnih sprogih pod 2 letoma); 2. če izvrši en bračni drug spolni akt ali drugo s poželenjem zvezano nečisto dejanje s predniki ali potomci svojega soproga (*affinitas superveniens*, ki nastane med možem in ženo, če se n. pr. mož pregreši s svojo taščo); 3. če en bračni drug sramoti islamsko vero; 4. če prestopita oba islamska soproga, ali če prestopi islamski mož ali islamska žena v drugo vero, ali če prestopi kristjanka ali židinja, ki je soproga muslimana, v drugo v islamu nepriznано vero; 5. ako prestopi eden od sprogov, ki sta poročena v drugi veri, v islam. Če prestopita oba soproga v islam, ostane brak v veljavi, ako ne obstoji med njima kaka šeriatsko-pravna zapreka (n. pr. sorodstvo po mleku). Kadar prestopi v islam mož, ki ima kristjanko ali židinjco za ženo, ostane brak istotako v veljavi. Toda brak postane ničen, če prestopi žena v islam in mož odkloni, da stori isto. Ta ničnost pa se v Jugoslaviji praktično ne more uveljavljati, ker je zato potreben izrek šeriatskega sodnika, a ta po zakonu o šeriatskih sodiščih in šeriatskih sodnikih te kompetence nima.

Opozarjam na to, da se verska svoboda s prehodom v islam lahko zlorabi na osnovi jasnih šeriatskih predpisov. Dva nezadovoljna pravoslavna ali katoliška soproga prestopita v islam. S



tem pridejo vsi njihovi bračni spori po § 2 t. 1 zak. o šeriatskih sodiščih pod kompetenco šeriatskega sodnika. Brez vseh težkoč in dolgotrajnega postopanja in dokazovanja mož lahko ženo odpusti ali se sporazumno razvedeta. Odpust in razveza bosta veljala tudi tedaj, če se vrneta zakonca potem v svojo prvotno vero, ako sta bila izvršena po šeriatskih načelih pred pristojnim šeriatskim sodiščem. Da lahko prej katoliški ali pravoslavni soproog po prestopu v islam sklene šeriatski brak, ne da bi moral biti poprej razveden njegov kristjanski brak, je bilo že omenjeno. Ako je res smatrati šeriatsko pravo za muslimane kot obvezno na vsem državnem teritoriju, čemur pa jaz oporekam, potem je vsakemu moškemu, ki prestopi v islam, dovoljeno imeti štiri žene in jih poljubno odpuščati.

Da vrhovno starešinstvo islamske verske zajednice zavzema napram prestopom v islam iz spekulativnih nagibov odklonilno stališče (Begović str. 143 op. 255), to šeriatskih pravnih načel ne more spremeniti. Take spremembe so mogoče samo po zakonodajni poti in so lahko v različnih državah različne. Begović sam piše na str. 24 s. o kodifikaciji šeriatskega prava in poroča na str. 49 op. 95 na kratko tudi o novem pokretu za uvedbo monogamije v islam.

Izdaja posebnega šeriatskega kodeksa za Jugoslavijo ne bi bila samo mogoča in dopustna ampak celo potrebna in nad vse zaželena. Mednarodna obveza, ki jo je prevzela Jugoslavija glede upoštevanja muslimanskih običajev, po mojem mnenju ne bi izključevala odprave poligamije. Strogo monogamni brak tudi za muslimane, omejitvev odpuščanja žen in boljša zaščita njihovih pravic ter ureditev pravnih posledic prestopa v islam bi bile točke, ki bi bile z novo kodifikacijo lahko povoljno urejene.

Namenoma sem podal o dr. Begovićevem delu obširnejši prikaz, da tudi naši širši pravniški krogi spoznajo glavna načela šeriatskega bračnega prava. Stvarno sem mogel njegova izvajanja kontrolirati samo na podlagi knjige, izdane l. 1883. od takratne bosansko-hercegovske deželne vlade pod naslovom: *Das Ehe-Familien- und Erbrecht der Mohamedaner des hanifitischen Ritus*, ki vsebuje samo šeriatsko-zakonske tekste brez vsakega tolmačenja. Begovićeva monografija je jasnejša, preglednejša, laže razumljiva in vsled upoštevanja današnjega stanja in današnje prakse seveda dosti aktualnejša.<sup>2</sup>

<sup>2</sup> Tisk in papir sta primerna. Žal ne manjka tiskovnih napak, od katerih poedine (na pr. ona na str. 115 osma vrsta „je“ mesto „nije“) naravnost smisel spreminjajo. Praktično uporabljivost zmanjšuje dejstvo, da manjka stvarno kazalo.

Na strani 2 op. 4 citira pisec še Belajevo Katoličko erkvono pravo iz l. 1895. To napravlja vtis, kakor da mu nista znana ne Codex juris canonici ne naše Cerkveno pravo iz l. 1927.

## Književna poročila.

**Dr. Knopf Werner:** Die Entwicklung der Religionsvergehen seit Anselm von Feuerbach. Adolf Klein-Verlag, Leipzig. L. 1936. Str. 192. Cena 2 M.

Monografija je izšla kot deveti zvezek zbirke „Völkisches Erwachen“ in je borben spis zoper to, da se obdrže verski delikti v zakonodaji nacionalnosocialistične Nemčije. Pisec nam ni znan po nikakršnih drugih delih in pripada po vsej priliki k mlajšim pravnim književnikom najnovejše struje. Priznati moramo, da je zasnoval svojo studijo z vso temeljitostjo nemškega znanstvenika in da mu pero teče zelo gladko. V bavarskem zakonodavcu Feuerbachu iz l. 1813. vidi prvega zavestnega spoznavalca kritične filozofije Kanta, prvega povzročitelja preobrata v presoji verskih deliktov, ki je zapustil srednjeveške nazore. Ta izvajanja so zlasti za nas zanimiva, ker prinašajo izčrpno sliko književnosti pro in contra Feuerbach do pruskega kazenskega zakonika iz l. 1851., ki je bil vzornik srbskemu kazenskem zakoniku iz l. 1861. Spremembe, ki jih je prinesel kazenski zakonik za Nemško državo iz l. 1871., niso bile velike, vsaj ne bistvene, pomenjajo pa le odstopanje od Feuerbachovih stremeljenj. Kritična presoja verskih deliktov iz tega zakonika je zopet zelo obširna, vobče negativno usmerjena. Vidi se povsod, kam hoče avtor na kraju krajev. Vse mu je preveč „kavčukasto“ določeno. Pri tem uide avtorju včasih kakšna pretirana beseda, n. pr. če se obregne na str. 84 ob mohamedanstvo, češ njegovo mnogoženstvo je „gegen das Sittlichkeits- und Moralgefühl der germanischen Rasse“ in država je „bei jedem Verstoß gegen diese Belange einzugreifen gewollt“. Tu bi bilo treba vprašati, zakaj pa se osnutki za nov nacionalnosocialistični k. z. ne obračajo zoper mnogopriležništvo? Pri pobijanju kaznivosti verskih deliktov z ostrimi kaznimi sedajšnjega k. z. za Nemčijo je imel Knopf srečno roko, ker se je smel sklicevati na avtoriteto Kahla in njegove statistične preiskave za 22 let nazaj o višini dejansko uporabljanih kazni. Tudi načrt za nemški nacionalnosocialistični k. z. je v pogledu določb o verskih deliktih, ki stoje na stališču „eines positiven Christentums“ z že omenjenim argumentom „kavčukastih predpisov“, precej opravičeno grajal. Če pa pravi v zaključni besedi, da se morajo vsi doslejšnji verski delikti črtati, ker treba odklanjati „den Schutz Fremden, nicht völkischen Geistesgutes sowie undeutscher Rechts- und Glaubenssätze“ —, zagovarja nenaraven prelom z zgodovino verstva tudi v Nemški državi, ki pač ne bo obveljal tako radikalno, kot si ga on želi. Vsekakor pa nudi Knopfova monografija dober vpogled, kam silijo radikalni nacionalnosocialistični pravniški krogi.

**Dr. Metod Dolenc.**

**Dr. Welzel Hans:** Naturalismus und Wertphilosophie im Strafrecht. Untersuchungen über die ideologischen Grundlagen der Strafrechtswissenschaft. Berlin. 1935. Str. IX+89.

V zadnjem desetletju opažamo v nemškem kazenskopravnem slovstvu gibanje zoper idejno smer, ki jo je zastopal eden najodličnejših nemških kriminalistov in kriminalnih politikov — Franz von Liszt (1855—1919). Že za Lisztovega življenja so proti njemu nastopali nemški kriminalisti-klasiki z Birkmeyerjem na čelu (primerj. zlasti njegovo polemično razpravo: Was lässt v. Liszt vom Strafrecht übrig? Eine Warnung vor der modernen Richtung im Strafrecht. 1906).

Posebnost najnovejše polemike pa je v tem, da je naperjena ne toliko zoper kriminalno-politično, kolikor zoper splošno ideološko in pravno-filozofsko stran Lisztove idejne zapuščine. Še pred zmago na-

cionalnega socializma v Nemčiji so se te polemike udeležili Erik Wolf, v. Wedel (F. v. Liszt und Positivismus, Schweiz. Z. für Strafrecht, 1953) in dr.

Nova knjiga Welzela, ki spada prav tako med polemične spise, nosi obeležje nacionalnosocialistične usmerjenosti. Prvi del knjige (str. 1—40) ima naslov: F. v. Liszt in pozitivizem. V drugi polovici 19. stoletja se je vpliv nemške idealistične filozofije (Kant, Hegel) na kazenskopravno doktrino močno omajal. To se je zgodilo pod novim idejnim vplivom anglo-francoskega pozitivizma (Comte, J. S. Mill, Darwin, Spencer). Izmed nemških kriminalistov je to strujo zastopal predvsem F. von Liszt. Liszt je zgradil svoj kriminalnopolitični sistem na pozitivistični kavzalno-mehanični osnovi. Deontologijo je Liszt istovetil z naravno evolucijo. To se vidi zlasti iz njegove teze: „Nur die erkannte Entwicklungstendenz gibt uns über das Seinsollende Aufschluss“. (Aufsätze und Voträge, II, 446). Kriminalna politika je po tem pojmovanju poklicana, da pospešuje naravni razvoj družstvene selekcije, kolikor izloča iz družbe škodljive, nevarne in vobče socialno neprilagodljive elemente. Welzel očita Lisztu „die positivistische Überschätzung der Naturwissenschaft“. (Str. 39) Kazenskopravna veda izgublja s tem svoj samostojni pomen ter se omejuje na skromno vlogo pedagoškega navodila za kriminaliste-praktike.

V drugem delu svoje knjige p. n.: Moderna kazenskopravna dogmatika (posebno nauk o dejanskem stanu) in filozofija vrednosti (str. 41—89) oblikuje avtor svoje stališče napram novokantovski struji v filozofiji, ki je vplivala tudi na kazenskopravno vedo, zlasti na nauk o dejanskem stanu kaznivega dejanja (M. E. Mayer, Radbruch, Mezger, Grünhut). Po Welzelovem mnenju, novokantovstvo ni moči smatrati kot absolutno antitezo pozitivizma. Pojmovanje empirične realnosti pri novokantovcih se bistveno ne razlikuje od pozitivističnega: „Letzten Endes galt das reale Leben immer noch ganz positivistisch als eine mechanische Wandlung sinnfremder Seinsstücke“. (str. 71).

Pravi prelom se je pričel, po Welzelovem zatrdilu, šele z nacionalnosocialističnim preobratom l. 1933. Pravno mišljenje v Nemčiji se orientira sedaj na konkretne življenjske pojave. Novejša „metafizična antropologija“ se naslanja na biologijo, psihologijo in zgodovino, na nauk o rasi in narodnosti. Avtor je prezrl, da ima tudi ta smer naturalistično obeležje (ideja rasne higijene in evgenike), in sicer še v večji meri kot nauk Liszta, ki je, kakor znano, pripisoval pretežni pomen socialnim, a ne čisto-biološkimi vzrokom zločinstvenosti. Prav posebno naglašata pisatelj pomen konkretne zgodovinske situacije, „die auf rechtlichem Felde in dem geäußerten Führerwillen, d. h. im Gesetz, ihren sichtbaren Niederschlag findet“ (str. 76). Z drugimi besedami gre prav za prav za podreditev teoretičnega pravnega mišljenja geslom tekoče politike, kakor se je to zgodilo že mnogo prej v sovjetski Rusiji. In v tem tiči, po našem prepričanju, resna nevarnost za svobodni in neprisiljeni razvoj nemške pravne znanosti, ki se čim dalje, tem več udaja svojevrstnemu misticizmu „voditeljeve volje“.

A. Maklecov.

**Wolff Karl: Grundriss des Wechselrechtes.** Universitätsverlag Wagner, Innsbruck 1954, str. 91, cena?

„Očrt naj služi izpitnemu studiju. Zato nista navedeni literatura in judikatura, ker je znano, da dijaki takih navedb ne pogledajo. Namen je bila čim večja kratkost i odtod zgoščenost; stisnjeni slog.“ Tako karakterizuje pisec svoje delo, ki se ozira na avstr. in nem. men. zakon.

O sami razporeditvi snovi, o sistemu, ni da bi govoril. Sistemov je toliko, kolikor je pisateljev; težko je reči, kateri je boljši. Meni

na pr. se zdi primernejše lastno menico obdelovati vzporedno s trato; dejanja menične skrbnosti postaviti skupaj na čelo poglavja o meničnih pravicah; alonže ne bi kakor L. dal na kraj itd. Podrobnega bi bilo marsikaj pripomniti, omejim naj se na najvažnejše, izvzemši Wolffovo menično teorijo, ki bi zahtevala preveč prostora.

Definicija (str. 5): „Menica je vrednotnica, v dvomu na ukaz, ki vsebuje vsaj eno enostransko obvezno abstraktno zavezo in označbo „menica v besedilu“ je nepopolna že zato, ker ne naglaša, da more po pozitivnem pravu predmet te obveze biti edino le plačilo določene vsote denarja. — Jako abstraktna je pač definicija (objektivnega) meničnega prava: „Menično pravo v objektivnem smislu je skup vseh pravnih določb (Rechtssätze), v katerih je menica znak dejanskega stanu (Tatbestandsmerkmal, str. 6). — Nerodno je rečeno (str. 13), da je, če v domicilovani menici ni imenovan domicilij, v dvomu akceptant zavezan plačati. V edno je zavezan akceptant; vprašanje je le, ali bo plačal sam ali po domicilijatu; ta, kot tak, po menici ni nikdar zavezan. — Kratkost izražanja sega čisto predaleč, na pr. ko se (str. 14) trdi, „da za kraj izdaje sicer velja isto kar za plačilni kraj“ (ali naj bo torej mogoč nekak „izdajni domicil?“) — Za učbenik pretežka se mi vidi definicija menične poslovne sposobnosti; ima naj jo oni, čigar hoteno ravnanje pri pridobivanju meničnih pravic (aktivna m. p. sp.) ali pri prevzemanju meničnih zavez (pasivna m. p. sp.) se drugače presoja, kakor njegovo nehoteno ravnanje (Verhalten). — Presplošna je trditev, da se dospetek povpoglednice, ki ni protestirana zaradi nedatiranja, ravna po zadnjem dnevu roka za predložitev v sprejem (str. 21); to velja le za akceptanta, za druge zavezance prejudic. Nerazumljiva je trditev (str. 23): „Opazka po poročilu“ pomeni, da naj trasat pred prejemom poročila ne sprejme ali ne plača; seveda pa tudi v tem primeru ne sme zamuditi roka po čl. 24 odst. 1. čl. 24 (§ 23) daje trasatu samo pravico, da zahteva enodnevni rok za premislek, ne več, ne manj. Če se drugi dan ne izjavi, je akcept pač odbit; za trasata to tudi napram trasantu ne more imeti neprijetnih posledic, saj je po besedilu menice moral čakati poročila. — Težko bo najti pristašev za trditev, da se več trasatov lahko pozove alternativno (str. 26). — Vsaj splošno ne bo veljalo, da se sme menica, ki naj se v (določenem) roku predloži v sprejem, kadar je poslednji dan roka praznik, predložiti tudi še prihodnji delavnik. Kaj pa, če je to že dan dospetka? Prim. čl. 44 (43). — Iz čl. 47 (§ 46) sklepa pisatelj, da so „lastniku“ menice menično zavezani tudi oni, ki so menico indosirali, potem ko je bila vrsta indosamentov pretrgana (str. 34). — O težkem vprašanju, kaj pomeni izraz v čl. 17: „razen če je imetnik pri pridobitvi menice zavestno (sciemment) ravnal na kvar (au détriment) dolžnika“, ki je že izzval celo vrsto različnih mnenj, ne daje pisatelj nikakršnega pojasnila (str. 35), razen da ni potreben sporazum z odsvojlcem (tako po našem zakonu, ki sledi haškemu reglemanu), in da mora zlonamernost (Arglist) dokazati zavezanec. Prav to pa je sporno, ali je „sciemment“ res toliko kot „fraude“ (čl. 40, § 39 „zla namera“). Pač ne, e. m. zakon rabi izraze „mauvaise foi“ (čl. 16, naš § 15 — zlomisljeno“), sciemment (čl. 17 in 19, naš prevod konvencij „svesno“) in „fraude“ (čl. 40, naš § 39 = „zla namera“). Nemški uradni prevod: „böser Glaube“, „bewusst“, „arglistig“. Saj je prav dvomljivo, kaj zakon hoče reči s „sciemment“, toda da naj to bo nekaj drugega in nekaj manj kot „fraude“, je dokaj verjetno; kdor misli, da je isto, bi moral tudi v učbeniku poskusiti, da dokaže. — Če je v menici prepovedano menico predložiti v plačilo, „je prepoved nična, ker nasprotuje bistvu menice“ (str. 42), na str. 25 pa: ...dostavki, ki nasprotujejo bistvu menične

izjave, uničujejo menično izjavo“. Drugo je pravilno; nična ni prepoved — potem bi menica veljala kakor da prepovedi ni — nična je menica. — Kako je razumeti (str. 55) stavek: „Poroštvo po občem pravu se meničnopravno lahko „preobleče“ v izdajo, indosament, akcept... toda le javno menično poroštvo — aval — ima menično moč“? Ali tak trasant, indosant, akceptant ni menično zavezan?! — Težko bo pritrditi, da je tudi akceptantov avalist zavezan za obogatitev (str. 56); ko zakon določa, da je avalist zavezan kakor oni zavezanec, komur je pristopil kot porok, misli na menično zavezo; kako naj bo avalist obogačen, saj ni prejel pokritja? — Na str. 64: „Prepis, kopija, ni menica, on ponavlja samo vsebino menice. Od prepisov druge listine pa ga razlikuje, da ima menično-pravni pomen, da je vrednotnica.“ To ni res, dokler na prepisu ni izvirnega podpisa — ne samo prepisa podpisa. Prost prepis nima nikakršnega meničnopravnega pomena. Dosledno je nepravilna tudi trditev (str. 80), da se more amortizovati sam prepis, ki še nima nobenega izvirnega podpisa. — Nauk o odpustu meničnega dolga (str. 75) je ali sam sebi nasproten ali pa, vsled prevelike kratkosti, nejasen. — Nepopolna je trditev, da v amortizacijskem postopanju oglasni rok začne teči s prvim dnevom do spetku. To velja le, če menica v trenutku oglasa še ni dospela. Sploh bi se izvajanjem o amortizaciji dalo marsikaj prigovarjati. — Trditev, da izdatelj lastne menice in akceptant v regresu pred dospetkom nista odgovorna (str. 85, 51, 52), se mi vidi prav dvomljiva. Pisatelj je menda prezrl čl. 45 (§ 42), ki regres o dospetku daje zoper vse menične zavezance, in nadaljuje, da ima imetnik isto pravico tudi pred dospetkom. Tako tudi Lenhoff in pač tudi Hupka. To je povsem dosledno: zakaj naj bi bil zaveze, plačati pred dospetkom, prost prav glavni zavezanec, v čegar osebi je nastopil vzrok za regres pred dospetkom (čl. 45, odst. 2, št. 2, § 42 št. 2)? Zakaj naj bi mu se sicer morala menica pred dospetkom predložiti v plačilo in protestirati (naš § 45 odst. 5)?

Knjiga mi je pri prvem pogledu napravila izvrsten vtis: kratko, določno izražanje, jako pregleden in nazoren razpored snovi, opozorila na zvezo med posameznimi določbami, vse to je kazalo, da bo prav dober učbenik. Podrobni pregled je odkril navedene in druge pomanjkljivosti, h katerim bi prištel še to, da ne označuje niti važnih spornih vprašanj kot taka; to niti v učbeniku ni odveč. Seveda je podrobni pregled odkril tudi veliko število finih opazk, včasih skoro prefinih za začetnika. Tako prihajam do zaključka, da bo knjiga dober pomoček za izpitni študij le onemu dijaku, ki že kolikor toliko samostojno misli, in zlasti le onemu, ki je vestno poslušal predavanja ali predelal drugo knjigo, v kateri je s praktičnimi primeri o službi menice v prometu pojasnjeno vse, kar v suhem meničnem zakonu in tudi v suhem učbeniku začetnikom ostane nerazumljivo, tega je mnogo. Več bo imel od dela veččak, tudi praktik; ta dva bosta znala ceniti veliko množino dobrega v nji.

M. Š.

**Dr. Hupka Josef: Das einheitliche Wechselrecht.** Julius Springer, Wien 1934; str. XIV+324, cena broš. 18 RM.

Knjiga ni sistem ne komentar, je oboje in še več. Namen ji je: „s sistematsko in izčrпно obdelavo izvirnega materijala, s popolnim poročilom o postavljenih problemih in poskusih rešitve na vseh treh menično-pravnih konferencah doprinesiti k ustvaritvi temelja za enotno tolmačenje enotnega prava.“ — Podrejeni namen je „kritika stvarnih rezultatov konferenc s posebnim ozirom na periodične revizije, ki jih pogodbe predvidevajo radi zboljšanja in popolnitve poenotovalnega dela“.

Pisatelj se je že prej uspešno bavil z zenačenjem meničnega prava in je tudi vplival na delo ženevske konference. S pričujočo knjigo nadaljuje svoje delo na podstavi uspehov ženevske konference. V uvodu o nastanku ženevskih konvencij je naglašen pomen materialij vseh treh konferenc, obeh haških in ženevske, za tolmačenje enotnega meničnega zakona in enotnih kolizijskih norm — to tudi glede onih določb, ki so često doslovno enake normam dosedanjih meničnih zakonov, ker so v novem zakonu lahko spremenile smisel in obseg. Nato se pisatelj bavi najprej s trato, potem z lastno menico, kolizijskimi normami, slednjič z zasebnopravnimi sankcijami taksnih zakonov, na kraju so dodane ženevske konvencije v obeh izvornih tekstih, francoskem in angleškem.<sup>1</sup> Pisatelj sledi v ločenih, zaokroženih poglavjih legalnemu redu določb novega prava. Povsod daje zgodovino norm, od kod so vzete, kako so se spreminjale v teku konferenc, kaj se je morda navajalo za ali zoper nje, kaj je odločilo — ali pa tudi, da ni videti, kaj je odločilo, da konference niso prodrle do jedra, da je končna rešitev slučajna, kompromisna ali celo pogrešna. Stiki z dosedanjim pravom — nemška, francoska, angloamerikanska skupina — in razlike od njega so skrbno naglašeni, kritika, dasi prostodušna, ne razdira, nego daje stvarne predloge; skoro brez izjeme ji bo pritrđiti. Vse je skrbno podprto s citati iz sila obsežnih materialij in iz literature. Način, kako so materialije izkoriščene, bo jako olajševal in lahko vprav nadomeščal uporabo materialij, ki bodo večini pravnikov pač nepristopne, ki so pa za tolmačenje novih pravnih norm neobhodno potrebne in ki daleč presegajo povprečno vrednost zakonodavnih materialij. Saj so plod temeljitega mnogoletnega dela najboljših teoretikov in praktikov pravnikov in bančnikov skoro cele zemlje, to pa ne samo onih, ki so kot delegati sodelovali na konferencah, nego tudi onih, ki so v poedinih državah pripravljali mnenja, informacije in instrukcije za delegate in konference. — Poleg dogmatske zgodovine posameznih norm in njihovega stika z dosedanjim pravom se H. ozira na starejšo, zlasti pa na literaturo o novih meničnih zakonih, ki temelje na ženevskih konvencijah. V tem pogledu bo delo seveda v kratkem času postalo nepopolno, ne bo pa zastarelo, kajti stališče, ki ga H. zavzema v že sedaj spornih vprašanjih, bo, mislim, redno čeprav ne vedno obveljalo. Nekaj primerov H. stališča sem že navedel, naj jih dodam še par, zlasti takih, ki so pomembni tudi za naš sedanji, na haškem reglemanu zgrajeni zakon. H. po pravici dvomi, da bi bila s terminološko in stilsko spremembo čl. 4 in 27 (§§ 4 in 26) domicilovana menica postala jasnejša, poleg tega po pravici graja, da sprememba ni dosledno izvedena (str. 20, op. 1). — Jako lepo je obdelana odgovornost navideznega zastopnika (str. 27 sl.). — Po pravici trdi H., da tudi trasant, ki je zahteval predložitev zaradi sprejema, lahko odkloni odgovornost za sprejem (str. 33, op. 1), dalje, da trasantova odklonitev zaveze za sprejem ne učinkuje za indosante (str. 35). — Dvumljivo je, ali čl. 10 (§ 16 odst. 2) štiti onega, ki je slepo menico v dobri veri pridobil in v dobri veri zoper dogovor izpolnil. Nemška in nova avstrijska judikatura potrjujeta vprašanje, H. ga z Lenhoffom in drugimi zanika (str. 38, 39). Jaz bi bil zaradi varnosti prometa za načelno potrditev, toda rabil bi posebno strogo merilo glede dobre vere. — Važne so pripombe k čl. 40 odst. 2 (§ 39 odst. 2) o veljavnosti plačila formalno

<sup>1</sup> Zakaj je v naših Službenih Novinah objavljen samo francoski, ne pa tudi angleški tekst? Oba sta izvirna, pa se, kakor kaže Hupka (str. 9) ne ujemata povsem, oba sta izvirna tudi napram našemu prevodu, torej važna in potrebna za njega tolmačenje.

pa ne tudi materialno legitimiranemu imetniku menice (str. 46 sl.). — Protest zaradi odbitega sprejema ima tudi detentor, ki ni po menici legitimovan kot detentor (str. 64, prav, ampak de lege ferenda morda ne vedno priporočljivo). — Če se menica zaradi sprejema predloži šele zadnji dan pred dospelkom, trasat ne more zahtevati ponovne predložitve, drugi dan je mogoč le še protest zaradi plačila (str. 65, op. 3); sporno, važno redno baš ni; tudi če trasat drugi dan sprejme, se lahko takoj zahteva plačilo; v državah, kjer po čl. 44 odst. 3 protest zaradi plačila ne bo mogoč na sam plačilni dan, pa stvar ni brez pomena in bi z ozirom na čl. 44 odst. 2 (§ 43 odst. 2) menil, da H. nima prav. — Navzlic čl. 40 (§ 39) treba v primeru čl. 44 odst. 5 (§ 43 odst. 5) sprejeti plačilo pred dospelkom (str. 89). — Nezanesljivost je povod za regres pred dospelkom le, če se je položaj, kakršen je bil ob izdaji menice, pozneje bistveno spremenil (str. 113, op. 2; načelno prav, dasi sporno; vprašalo bi se le, ali je odločilen trenutek izdaje menice, ali trenutek ko je menico pridobil oni, ki uveljavlja regres pred dospelkom). — Ne bi pa pritrdil mnenju, da je z rezervo čl. 8 samo trasatu, ne tudi domicilijatu dovoljen nadomestni protest z zapisom na menici (str. 118); res da rezerva čl. 8 govori samo o trasatu, toda samo o trasatu govori na pr. tudi čl. 39 (§ 38), vendar ni dvoma, da tudi domicilijatu ni treba plačati, če se mu na zahtevo ne izroči pobotana menica; našega § 77 odst. 1 torej zbog rezerve čl. 8 ne bo treba spreminjati). — Akceptantovega meničnega poroka prejudic ne oprasča zaveze (str. 144 op. 3). — Izvrstne so misli o vplivu višje sile, zlasti moratorija (str. 148—171 in str. 216). — Dvomljiva pa mi je trditev, da se na adresu za silo, ki naj velja samo za plačilo, ni treba ozirati, če gre za regres pred dospelkom zbog nezanesljivosti (str. 177). To je videti dosledno, pa vendar ne bo takrat, kadar radi regresa pred dospelkom zbog nezanesljivosti treba menico pred dospelkom predložiti v plačilo (čl. 44 odst. 5, § 43 odst. 5, H. priznava, da je to sporno). — Če je indosament ali aval na kopiji ali alonži, ta indosant ali avalist na kopijo ali alonžo lahko napiše tudi naslov za silo (str. 179), sam akcept za čast pa se more, vsled nerodnega besedila čl. 57 (§ 56), zapisati samo na menico (str. 189, 210). Sporno je eno in drugo. Besedilo zakona daje H. prav, nelogično pa je, odrekati možnost akcepta za čast, zlasti če se da v čast podpisnika kopije, dovoliti pa naslov za silo na kopiji. V nauku o intervenciji je še nekaj točk, kjer ne bi kar sledil Hupki, toda stvar je malo praktična. — Enoletni zastaralni rok zoper imetnika menice teče že od dne protesta zbog odbitega sprejema ali nezanesljivosti, če pa je protest odpuščen, ali če se ni napravil, od dne dospelka (str. 216; dodati bi trebalo, zaradi jasnosti: če ni nastopil prejudic, dalje, da od dne protesta zbog neplačila teče enoletni zastaralni rok le takrat, kadar sploh ni bilo povoda za regres pred dospelkom). — Poglavlje o določbah konvencije o kolizijskih normah je zase cela monografija (str. 229 do 279). H. opozarja na nepopolnost danih norm — popolnosti pa konvencija ni skušala doseči, to kaže že njen naslov (*certain conflicts de lois*) — in na mnogih mestih uspešno kritikuje dane določbe. Zlasti opozarja, da za reševanje nasprotja zakonskih določb o menični sposobnosti jurističnih oseb v konvenciji ni določbe, da bo torej trebalo po smislu uporabljati določbe za fizične osebe (str. 240 op. 2; dokler ne bo rešen spor o pripadnosti jur. oseb in trgovinskih družb, s tem ni mnogo pomagano). —

Hupkino knjigo čitati je pravi užitek, želeti ji je, da pride čim več pravnikom v roke. Žal bo to pri nas ovirala razmerno visoka cena.

M. Š.

Vidan O. Blagoyévitch: De l' influence du civil au Criminel et du Criminel au civil dans la législation Yougoslave. Extrait du Bulletin de la Société de Législation comparée. Paris, Janvier-Mars 1956. Pag. 15.

Pisatelj, odvetnik in privatni docent v Beogradu, je obdelal na pregleden način vprašanja medsebojnega vplivanja ustreznih določb kazenskega in civilnega sodnega postopnika, zlasti problem predhodnih vprašanj, ki je njih rešitev odločilna za ugotovitev krivde. Nepravdnega postopnika se je oprijel le manj globoko. Takšne razprave so zelo koristne in gotovo inozemstvu dobro došle, ker so podlaga za informacije in primerjavo. Zato bi pa želeli, da bi bile izčrpnje. Za civilno sodni postopek je avtor navedel iz književnosti dela Hugona Werka in Frana Goršiča, za kazenski sodni postopek pa dela Leva Henigsberga, Mihaela Čubinskega, Nikole Ogorelice in Božidara Markovića. Ako bi si bil ogledal našo, v srbskem jeziku izdano knjigo „Sistem sudskog krivičnog postupka“ [Beograd, 1953, str. 39], bi se iz nje informiral še o enem predhodnem vprašanju, ki ga sodeče sodišče ne more samo reševati. To je namreč primer rešitve uprave za zaščito industrijske svojine glede prijave in končne podelitve patenta. Moral bi ga pač navesti in celo informativno „obdelati“. Vprav ta primer bi inozemce — po naših izkustvih — zelo zanimal. Morda je Blagojevič, ki se, kolikor nam znano, ozira rad tudi na književnost, ki prihaja iz Slovenije, spisal svojo razpravo še preden je naša knjiga izšla, slovenske izdaje (iz l. 1952) pa ni dobil v roke.

Dr. Metod Dolenc.

Legislazione internazionale. Volume IV. Anno 1955 (Fascicolo I). V lanskem letniku „Slovenskega Pravnika“ smo pojasnili na str. 451 na kratko publikacije, ki jih izdaja rimski Istituto di Studi legislativi, in med temi tudi zbornik mednarodnega zakonodajstva, Legislazione internazionale. Pred kratkim je izšel prvi snopič četrtega zvezka tega zbornika, ki naj obsega važnejšo zakonodajo držav v letu 1955. Vsebinska prvega snopiča je zakonodaja Velike Britanije, Avstrije, Poljske, Francije in Grške v mesecih januar do april leta 1955. Po svoji zamisli so navedeni samo zakonodajni akti važnejše vsebine, ti pa tako, da je naveden najprvo naslov dotičnega zakona v italijanščini, angleščini, francoščini, nemščini in predvsem v jeziku dotične države same. Zatem sledi vsebinska napoved zakona, podana s kratkim geslom. Vendar je tako na kratko podanih le najmanjše število zakonov, skoro vsi so krajše ali obširneje obrazloženi v italijanščini. Najvažnejši zakoni pa so ponatisnjeni doslovno in je pridan izvirniku še prevod v italijanščino. Tej vsebini ustrezen je tudi obseg knjige, ki znaša za teh pet držav in za omenjene štiri mesece 241 strani velikega leksikalnega formata. Po vsem tem je Legislazione internazionale najboljši pripomoček, da se spoznamo z zakonodajnim delom tujih držav. Dr. R. S.

Članki in razprave v pravniških časopisih. Arhiv L, br. 3: Spektorski E.: Pravne nauke i psihologija. Kostić L.: Kritika statističkih podataka. Savković J.: Prvo ročište u našem Grpp. Djordjević J.: Savremena francuska demokratija. Bartoš M.: Konceptija svojine u Predosnovi Jugoslovenskog gradjanskog zakonika. Mirković M.: Stavljanje granica kapitalističkoj delatnosti. Stjepanović N.: Izuzetan postupak za razrešenje opštinskih završnih računa iz perioda do kraja 1929 god. — Arhiv L, br. 4: Tasić Dj.: Zašto pravo obvezuje? Čubinski M.: Volter i krivično pravosudje. Vladisavljević M.: Parlamentarizam po odredbama Ustava. Mirković Dj.: Priroda odnosa koji vezuju organe za zajednicu kojoj pripadaju sa gledišta teorije prisvajanja. Mirković M.: Regulisanje seljačkih dugova. Popović S.: Šta služi kao osnov za ulaganje u činovniški penzionni fond kod državnih penzionera. — Branič br. 9: Vukčević R.: VII Kongres Union international des avocats.



Živanović T.: Osnovi međunarodnog deliktneog prava. Marković B.: Demokratija i savremeno privatno pravo. Milojković B.: Potreba da se međunarodni sukobi rešavaju jednim međunarodnim procesnim pravom, jednim za celo čovečanstvo. Postojanje toga prava. Antonović M.: Pravo i moral. Gajić N.: O zaštiti prava zakupodavca po § 686 grdj. z. — **Branich br. 10:** Marković B.: Demokratija i savremeno privatno pravo. — **Mjesečnik br. 8, 9, 10:** Milobar F.: Država i narod, egzekutiva i parlament, autoritet i sloboda. Lederer Ž.: O neutralnosti. Franolić Vl.: Budžetsko pravo našega parlamenta s osobitom obzirom na pravo odbijanja budžeta v cijelosti. Pravne posljedice takvoga odbijanja. Buć A.: O nekim preinakama i nedosljednostima u propisima našega gradj. parb. postupka u maličnom postupku. Gorničić J.: Razmatranja o otkupnom pravu željeznica i s tim saveznim odnošajima. Milić I.: Za utvrđenje i uzakonjenje „pravne predaje“ (§ 950 predosnove o. g. z.). Pavlović Dj.: Cinjenica i pravo. Kun I.: O nadležnosti vlasti za rješavanje poslovnih sporova i o prekovremenom radu. Devčić M.: Koji pravni lijek i u kojem pravcu pripada oštećeniku u postupku pred sreskim sudom, kad se radi o krivičnom djelu, za koje se goni po službenoj dužnosti? Sl. K.: Propuštanje i povraćaj u prijašnje stanje. Gaeb W.: Akademija za nemačko pravo. Vušović I.: Jedno gledište kasicionog suda u pogledu rehabilitacije. — **Policija br. 17—18:** Tauber L.: Nezavisnost i stalnost sudija. Katurić J.: Može li privatni učesnik postati supsiđiarni tužilac pred sres. sudom. Kulaš J.: Uloga sudije u krivičnom postupku. Kecojević S.: Istražni zatvor. Ured.: Novi predsednik Kasacionog suda. Ured.: Novi član Državnog saveta. Parmalle M.: Ženski kriminalitet. Ranković D.: Okružne samouprave u Srbiji. Gavrilović R.: Društvo naroda. Haug K.: Policijske mere prema deci u Sovjetskoj Rusiji. Mitić P.: Uredba o zaštiti zemljoradnika u odnosu na parnički postupak. Jovanović R.: Ugovor o nasledju na slučaj smrti. Petrović V.: Politička tajna i svedoci pomenuti u §§ 168 i 169 Kp. Vuković V.: Rok za podnošenje optužnice od strane priv. učesnika kao tužioca. — **Policija br. 19—20:** Arandjelović D.: Španska varvarstva. Todorović Dj.: Sudovi za maloletnike. Blagojević V.: Pravno dejstvo neblagovremenog odgovora na tužbu. Kulaš J.: Uloga sudije u krivičnom pravu. Vidaković Sl.: Značaj Saveza gradova. Jovanović R.: O povraćaju miraza. Kecojević S.: Osnov tužbe po Gradj. parn. postupku. Milojković B.: Suzbijanje međunarodnog terorizma. Ranković D.: Okružne samouprave u Srbiji. Gavrilović R.: Društvo naroda. Popović S.: Obavezom zastupanja advokatom pred zbornim sudovima sviju stepena, da li stranka gubi parničnu sposobnost? Stanišić M.: O pitanju podnošenja prijava vlasništva u ispravnom postupku po ugovorima kada prenos nije izvršen tapijom. — **Pravna misao br. 5—6:** Krasinski N.: Čeka sa gledišta kriminalne psihologije. Žužić M.: Stvaranje ideologije Hrvatskog seljaštva. Matanović A.: Jugoslovenski gradjanski zakonik s obzirom na opšti imovinski zakonik. Pašukanis: Zadaci opšte pravne nauke. Vučo N.: Pobjeda demokratije u Francuskoj. Todorović D.: Ustav Republike Španije. Batagelj V.: Zakon o obligacijama Poljske Republike. Stanković S.: Italijanski krivični zakonik. Pravni rečnik. — **Pravna misao br. 7—8:** Tasić Dj.: Problem mira u filozofiji prava. Masleša V.: Narodni front i ranije koalicione vlade. Žužić M.: Hrvatska seljačka misao. Pašukanis: Metode konstrukcije konkretnog u u apstraktnim naukama. Blagojević V.: Sreski sud je apsolutno nadležan da raspravlja sporove oko advokatskih nagrada § 92 u v. § 6 g. p. p. Ustav republike Španije. Zakon o obligacijama Poljske republ. — **Pravni pregled br. 6: Žganec V.:** Nezavisnost sudija. Krečarević A.: Kako izgleda naknada štete od divljači u sudskoj praksi. Kolar M.:

Opet jedno ugrožavanje advokatskog staleža. Savić V.: Kumulacija molbenog zahteva u zemljoradničkim stvarima. Ima li „odlaganja dražbe“ po novoj Uredbi o likvidaciji zemljoradničkih dugova? Nadj B.: Da li je na snazi § 4 t. l. Zak. o z. z. o i o stavljanju na snagu pojedinih propisa Izvršnog postupka. — **Pravosudje br. 9:** Marković Č.: Odgovori na odbranu predosnove Gradjanskog Zakonika. Urošević L.: Predosnova Gradjanskog Zakonika za Kraljevinu Jugoslaviju. Mihailović J.: Primena § 317 Kz. Vragočov N.: Preinačenje tužbe u subjektivnom smislu. Branković S.: Da li je ostao na snazi propis u pogledu zabeležanja parnice radi ukidanja suvlasništva na nekretninama? Čosić F.: Opozivanje predloga na gonjenje (§ 89 od. 1 Kz.).

## Razne vesti.

**Predhodni načrt občega državljskega zakonika.** „Slovenski Pravnik“ je pričel z letošnjo sedmo številko priobčevati mnenja slovenskih referentov k Predhodnemu načrtu za novi jugoslovanski o. d. z. Kolikor moči presoditi, bodo izhajala ta mnenja še skozi celo prihodnje leto. Obenem so se pričela v posebnem odseku pod društvenim okriljem razpravljanja o tem načrtu. Prostore je dala na razpolago ljubljanska odvetniška zbornica, pristop pa ima vsak član društva Pravnika, da pove tamkaj svoje naziranje in stavi tudi potrebne predloge. Ti diskusijski sestanki se bodo vršili predvidoma vsak četrtek popoldne. Doslej jih je bilo troje, in sicer dne 12., 19. in 26. novembra. Predelana je bila snov uvoda in deloma poglavje o pravu osebnosti.

**Osebnostne vesti.** Postavljeni so: za predsednika stola sedmorice odd. B dr. Konda Jakob, za kasacijske sodnike pri stolu sedmorice B dr. Munda Avgust, dr. Djadrov Djerman, Iveta Ivo in dr. Pichler Fran, pri stolu sedmorice dr. Gradnik Alojzij; za predsednika okrožnega sodišča v Novem mestu Barle Gustav, za sodnike okrožnih sodišč dr. Dobrošek Josip (Novo mesto), Logar Franc (Novo mesto), Štefanović Ljubomir in Hafner Franc (Štip), Rebolj Miroslav (Maribor), dr. Petsche Ivo in Durini Viktor (Novo mesto), dr. Suhadolnik Fran (Celje), Gregorec Jurij in dr. Šašel Josip (Ljubljana), dr. Hočevvar Vojteh (Maribor); za starešine sreskih sodišč Svetek Stanko (Korenica), dr. Konšek Erik (Udbina), Kvas Ferdinand (Gračac), Šavelj Anton (Novo mesto), Radej Anton (Šmarje pri Jelšah), Zorko Josip (Vransko), Levstek Andrej (Konjice), dr. Zelezinger Vlado (Krško), Slabe Fran (Cerknica), Štefančič Fran (Rogatec), Šporn Anton (Črnomelj), Kotnik Fran (Brinje); za sodnike sreskih sodišč Gubenšek Franc (Konjice), Podboj Jožef (Šmarje pri Jelšah), Zalokar Alojz (Višnja gora), dr. Umnik Ivo (Dolnja Lendava), Kranjec Anton (Ljubuški), dr. Ilešič Milivoj (Rogatec), Lesjak Jure (Celje), Jereb Bogdan (Murska Sobota), Polc Josip (Šmarje pri Jelšah). Dalje so postavljeni dr. Čulić Josip za vrhovnega drž. tožilca pri stolu sedmorice B, dr. Kavčič Josip za namestnika viš. drž. tožilca v Splitu, dr. Bizjak Ivan za namestnika višj. drž. tožilca v Ljubljani, za namestnika drž. tožilca Prijatelj Josip (Novo mesto) in dr. Pompe Leon (Ljubljana), Trampuž Aleksander (Skoplje). Premeščeni so: apelacijski sodnik dr. Dolinar Jakob v Zagreb, okrožna sodnika dr. Lobe Ludovik (Celje) in Lečnik Miloš (Maribor), starešine sreskih sodišč Kuntarič Anton (Tetovo), Kompare Fran (Trebnje) dr. Fabiani Friderik (Ormož), dr. Košan Jakob (Dolnja Lendava), dr. Rajhman